

Sundbyberg 2016-02-23

Vår referens: Stefan Eklund Åkerberg

Dnr: U2015/05421/GV

Utbildningsdepartementet

103 33 Stockholm

Remissvar: Välja Yrke (SOU 2015:97)

Handikappförbunden

Handikappförbunden är en samarbetsorganisation för 39 funktionshinderförbund som tillsammans representerar ca 400 000 människor. Vårt mål är ett samhälle för alla. Vårt intressepolitiska arbete grundar sig på mänskliga rättigheter.

Sammanfattning

Utredningens uppdrag är att lämna förslag som stärker den gymnasiala yrkesutbildningens kvalitet och attraktionskraft, underlättar ungdomars övergång från skola till arbetsliv och förstärker den nationella kompetensförsörjningen. Utredningen har valt att utgå från olika insatser som de menar behövs för att stärka yrkesutbildningarnas attraktionskraft. Bland annat behöver elever få ett bättre beslutsunderlag inför gymnasievalet och att tillgången till yrkesutbildning behöver förbättras.

Inom båda dessa förslag är ett funktionshinderperspektiv viktigt. Vi ser studievägledningen som ett centralt område som behöver utvecklas. Studie- och yrkesvägledare behöver, liksom lärare och rektorer, en ökad kunskap om elever med funktionsnedsättning. Framförallt behövs mer kunskap om vad som kan utgöra hinder i lärmiljön och i förlängningen i samband med Prao och i yrkesutbildningarna. Målsättningen måste vara att eliminera hinder på

vägen och att se lösningar som möjliggör för den enskilde eleven att göra så fria val som möjligt både i sitt utbildnings- och yrkesval.

Här följer Handikappförbundens ställningstaganden i sammanfattning:

3.3.1 Förtydliga grundskolans läroplan och kursplaner när det gäller kunskaper om arbetslivet

Handikappförbunden tillstyrker utredningens förslag med tillägget att den förtydligande regleringen måste bygga på ett fördomsfritt och icke begränsande synsätt på elevers möjligheter i arbetslivet.

3.3.2 Alla elever i grundskolan ska få möjlighet att prao

Handikappförbunden tillstyrker förslaget om att alla elever i årskurs 8 och 9 i grundskolan och i årskurs 9 och 10 i specialskolan ska ges möjlighet att genomföra sammanlagt minst två veckors praktisk arbetslivsorientering.

Handikappförbunden anser att begränsningen att om det finns synnerliga skäl kunna erbjuda andra former för arbetslivsorientering som ersättning för prao för en elev måste dock tillämpas mycket restriktivt och endast i undantagsfall.

Handikappförbunden tillstyrker att Skolverket ges i uppdrag att revidera de allmänna råden om studie- och yrkesvägledning som berör praktisk arbetslivsorientering.

Handikappförbunden menar att Studie- och yrkesvägledare måste ges ökad kunskap om elever med funktionsnedsättning. Kunskaps- höjningen måste också omfatta hinder i skolans lärmiljö. Utbildning bör ske både inom ramen för den grundläggande utbildningen till studie- och yrkesvägledare och i samband med olika fortbildningsinsatser.

3.3.5 En utredning ska få i uppdrag att utveckla studie och yrkesvägledningen i grundskolan

Handikappförbunden tillstyrker utredningens förslag.

4.4.1 Skolverket ska främja värdegrundsarbetet

Handikappförbunden tillstyrker utredningens förslag.

4.4.2 Skolinspektionen ska granska värdegrundsarbetet

Handikappförbunden tillstyrker utredningens förslag.

7.7.3 Villkor för att få delta i försöksverksamheten

Handikappförbunden tillstyrker utredningens förslag.

Handikappförbundens synpunkter på de olika förslagen

3.3 Förslag till utveckling av studie och yrkesvägledningen

Handikappförbunden ser en utveckling av studie- och yrkesvägledningen som ytterst angelägen. Redan där väljs olika alternativ bort för elever med funktionsnedsättning på grund av brister i vägledningen. Förutfattade meningar och fördomar hos studie- och yrkesvägledare lägger hinder i vägen för elevers drömmar och yrkesval. En mer vidsynt och fördomsfri vägledning där förmågor och möjligheter måste ses i stället för att enbart se till de begränsningar som den enskilde eleven kan ha utifrån sin funktionsnedsättning. Detta är något som ställer stora krav på en studie- och yrkesvägledares kunskap och förmåga att se möjligheter i stället för hinder. Både i sin dialog med enskilda elever och med arbetslivet.

3.3.1 Förtydliga grundskolans läroplan och kursplaner när det gäller kunskaper om arbetslivet

Utredningens förslag: Skolverket ska få i uppdrag att göra en översyn av hur kunskaper om arbetslivet är reglerade i grundskolans

läroplan och kursplaner samt att föreslå åtgärder för att förtydliga regleringen.

Handikappförbunden tycker det är bra att Skolverket får detta uppdrag. Viktigt här är dock att ett förtydligande av regleringen i skolans läroplan och kursplaner måste förstärka vikten av ett fördomsfritt och möjlighetsbaserat synsätt så att elever i grundskolan stärks i sina drömmar istället för att begränsas i sina framtida val. För elever med funktionsnedsättning som ofta och tidigt får erfara att omvärldens syn på ens begränsningar är ett perspektivskifte här helt nödvändigt.

Handikappförbunden tillstyrker utredningens förslag med tillägget att den förtydligande regleringen måste bygga på ett fördomsfritt och icke begränsande synsätt på elevers möjligheter i arbetslivet.

3.3.2 Alla elever i grundskolan ska få möjlighet att praoa

Utredningens förslag: I årskurs 8 och 9 i grundskolan och i årskurs 9 och 10 i specialskolan ska alla elever ges möjlighet att genomföra sammanlagt minst två veckors praktisk arbetslivsorientering (prao). Praon ska ges inom ramen för de ämnen som undervisningen i grundskolan eller specialskolan omfattar. I specialskolan ska skyldigheten att ge prao gälla eleverna som tillämpar specialskolans kursplaner.

Praon ska kunna genomföras på en arbetsplats eller genom att eleven deltar i undervisningen på ett yrkesprogram i gymnasieskolan.

Endast om det finns synnerliga skäl får andra former för arbetslivsorientering ersätta prao för en elev.

Skolverket får i uppdrag att revidera de allmänna råden om studie- och yrkesvägledning som berör praktisk arbetslivsorientering.

Handikappförbunden ser naturligtvis i grunden positivt på att alla elever ges möjlighet att genomföra sammanlagt minst två veckors

praktisk arbetslivsorientering under årskurs 8 och 9 samt i specialskolans under årskurs 9 och 10. Tyvärr är det vår erfarenhet att "alla" inte alltid innebär alla. I synnerlighet inte för elever med funktionsnedsättning. Även här menar vi att det finns ett begränsande synsätt där förutfattade meningar och fördomar ställer till det. Både hos den ansvariga skolan och i dialogen med olika arbetsgivare som ska ta emot elever för Prao. Ingången i dialogen med en tänkbar praoplats måste självklart präglas av en vidsynthet där en elevs positiva förmågor och möjligheter står i fokus i stället för begränsningarna. För att nå ett öppet och tillåtande arbetsliv är det av största vikt att börja redan här.

Begränsningen, att om det finns synnerliga skäl kunna erbjuda andra former för arbetslivsorientering som ersättning för prao för en elev, måste kanske finnas kvar. Vi är dock rädda att det kan komma att bli lösningen för alltför många elever med funktionsnedsättning. En arbetslivsorientering som innebär att eleven blir kvar i skolan eller ännu värre i hemmet. Vi ser därför att en mycket strikt tillämpning av att kunna erbjuda annan arbetslivsorientering och enbart undantagsvis kan accepteras. Möjligheten till prao-plats måste ytterst gälla alla elever oavsett funktionsnedsättning

Skolverkets uppdrag att revidera de allmänna råden om studie- och yrkesvägledning som berör praktisk arbetslivsorientering blir av stor betydelse. Här finns möjligheten att ge riktlinjer och redskap som ger bra ingångar i dialogen både med enskilda elever och med arbetsgivare som ska erbjuda prao-plats.

Handikappförbunden har länge drivit kravet på ökad kunskap om elever med funktionsnedsättning hos lärare och rektorer. Framförallt handlar det om att öka kunskapen om funktionshindrande faktorer i skolans lärmiljö. Det handlar både om att åstadkomma en grundläggande tillgänglighet i skolans lärmiljö och om att se vad som kan komma att krävas i form av extra anpassningar och särskilt stöd i form av åtgärdsprogram. En nyckel här blir då att både lärare och rektorer måste bli bättre på att se och kunna bedöma enskilda elevers behov av stöd och därmed att bättre kunna anpassa undervisningen

efter enskilda elever förutsättningar. Vi menar att samma bör gälla för studie- och yrkesvägledare både i samband med elevens Prao och vid den övriga studie- och yrkesvägledningen. Stödet måste kunna ges utifrån den enskilda elevens vilja, behov och förutsättningar.

Kunskapshöjningen bör ske såväl inom ramen för den grundläggande utbildningen till studie och yrkesvägledare som löpande inom ramen för den fortbildning som skolan erbjuder. En ökad kunskap inom området för studie- och yrkesvägledarna blir ett viktigt redskap i dialogen med såväl enskilda elever som med arbetsgivare som ska erbjuda Prao-plats.

Handikappförbunden tillstyrker förslaget om att alla elever i årskurs 8 och 9 i grundskolan och i årskurs 9 och 10 i specialskolan ska ges möjlighet att genomföra sammanlagt minst två veckors praktisk arbetslivsorientering.

Handikappförbunden anser att begränsningen att om det finns synnerliga skäl kunna erbjuda andra former för arbetslivsorientering som ersättning för prao för en elev måste dock tillämpas mycket restriktivt och endast i undantagsfall.

Handikappförbunden tillstyrker att Skolverket ges i uppdrag att revidera de allmänna råden om studie- och yrkesvägledning som berör praktisk arbetslivsorientering.

Handikappförbunden menar att Studie- och yrkesvägledare måste ges ökad kunskap om elever med funktionsnedsättning. Kunskaps- höjningen måste också omfatta hinder i skolans lärmiljö. Utbildning bör ske både inom ramen för den grundläggande utbildningen till studie- och yrkesvägledare och i samband med olika fortbildnings- insatser.

3.3.5 En utredning ska få i uppdrag att utveckla studie och yrkesvägledningen i grundskolan

<p>Utredningens förslag: En statlig utredning ska få i uppdrag att utveckla studie- och yrkesvägledningen i grundskolan.</p>

Handikappförbunden ser behovet av en utvecklad studie- och yrkesvägledning som stort. Både inom ramen för de förslag som denna utredning lägger och allmänt i dagens skola. Vi tycker därför att förslaget om att tillsätta en utredning enligt de delar som föreslås i betänkandet är bra. Särskilt när det gäller att säkerställa elevernas rätt till vägledning och att se över studie- och yrkesvägledarutbildningen. Vi vill här hänvisa till våra synpunkter ovan under punkten 3.3.2.

Handikappförbunden tillstyrker utredningens förslag.

4. 4 Förslag för ett utvecklat värdegrundsarbete i gymnasieskolan

4.4.1 Skolverket ska främja värdegrundsarbetet

Utredningens förslag: I arbetet med regeringsuppdraget om nationella skolutvecklingsprogram som påbörjas under 2015 ska Skolverket särskilt beakta det behov av värdegrundsarbete som finns inom gymnasieskolans yrkesprogram.

Handikappförbunden stöder förslaget om att skolverket ska ges i uppdrag att främja värdegrundsarbetet i gymnasieskolan. Vi instämmer i att könsuppdelningen i gymnasieskolans yrkesprogram är problematisk och att det finns brister i värdegrundsarbetet. Vi menar dock att detta gäller betydligt fler diskrimineringsgrunder än kön. Ett utvecklat värdegrundsarbete måste därför omfatta samtliga diskrimineringsgrunder. Vi ser tyvärr återkommande att elever med funktionsnedsättning utsätts för kränkande behandling, trakasserier och diskriminering i skolan. Vi menar också att ett värdegrundsarbete i skolan måste ha en tydlig normkritisk ansats. Det vill säga att syftet måste vara att se och att identifiera diskriminerande normer och strukturer i skolan.

Handikappförbunden tillstyrker utredningens förslag.

4.4.2 Skolinspektionen ska granska värdegrundsarbetet

Utredningens förslag: Skolinspektionen ska få i uppdrag att granska kvaliteten i värdegrundsarbetet inom gymnasieskolan. Med utgångspunkt i resultaten av kvalitetsgranskningen ska myndigheten också göra de eventuella förändringar som behövs av myndighetens regelbundna tillsyn.

Handikappförbunden tillstyrker utredningens förslag.

7.3 Utredningens förslag om en försöksverksamhet med branschskolor

7.7.3 Villkor för att få delta i försöksverksamheten

Utredningens förslag: För att godkännas som branschskola ska utbildningsanordnaren ha för avsikt att anordna yrkesutbildning inom ett yrkesområde där

- antalet elever som går sådan utbildning är lågt i såväl gymnasieskolan som inom den kommunala vuxenutbildningen,
- arbetsmarknadens efterfrågan på den kompetens som utbildningen syftar till att ge är högre än vad det finns individer med den kompetensen, och
- kostnaden att starta en motsvarande utbildning är hög på grund av att det finns behov av särskilda lokaler, särskilt material eller särskild utrustning och små elevgrupper.

Utbildningsanordnaren ska också rekommenderas som branschskola av en branschorganisation eller uppvisa ett brett samarbete om utbildning med flera arbetsgivare inom den bransch som yrkesområdet tillhör.

Vidare ska utbildningsanordnaren ha förutsättningar att ge sådant stöd som följer av 3 kap. skollagen (2010:800) till elever som är i behov av det och ha förutsättningar att följa de bestämmelser som i övrigt gäller för branschskolan.

Om samtliga sökande som uppfyller villkoren är fler än tio ska ett urval göras. Företräde ska då ges till - sökande som kan visa starkast stöd inom den bransch som yrkesområdet tillhör, och

- sökande som avser att anordna yrkesutbildning inom ett yrkesområde där skillnaden mellan antalet elever som går sådan utbildning i gymnasieskolan eller inom kommunal vuxenutbildning och arbetsmarknadens behov är störst.

Handikappförbunden tycker att det är mycket bra att utredningen särskilt lyfter fram att utbildningsanordnaren ska ha förutsättningar att ge sådant stöd som följer av 3 kap. skollagen (2010:800). Vi ser annars en uppenbar risk för att detta är något som kan komma att brista i de relativt små branchskolorna. De skolor som redan tydligt omfattas av 3 kap. skollagen (2010:800) bör naturligtvis redan vara medvetna om detta. Vi menar dock att denna paragraf i skollagen särskilt bör lyftas fram både vad avser offentliga och privata alternativ inom den yrkesinriktade gymnasieutbildningen. Vi ser tyvärr att det återkommande brister härvidlag.

Vi har inga särskilda synpunkter vad gäller de övriga förslagen som rör de speciella branchskolorna annat än att de bör vara ett bra tillskott till övrig yrkesinriktad gymnasieutbildning varför vi tillstyrker förslaget i sin helhet.

Handikappförbunden tillstyrker förslaget

Med vänlig hälsning

Handikappförbunden

Stig Nyman

Ordförande

